

Türkiye'deki Dağcılık ve Doğa Sporları Kulüpleri ile Faaliyet Alanlarının İncelenmesi*

Investigation of Mountaineering and Outdoor Sports Clubs with Activity Areas

Burak GÜRER¹
Gaziantep Üniversitesi

Fikret ALINCAK²
Gaziantep Üniversitesi

Mehmet ÖÇALAN³
Kırıkkale Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de düzenli olarak faaliyet yapan dağcılık ve doğa sporları kulüplerinin faaliyet alanlarının belirlenmesine yöneliktir. Bu çalışmanın evrenini 11 Mart 2012 – 05 Ocak 2013 tarihlerinde aktif olarak faaliyet yapan dağcılık ve doğa sporları kulüpleri oluşturmaktadır. Bu çalışmanın örneklemini her bölgede aktif olarak faaliyet gösteren ve ulaşılabilen doğa sporları kulüpleri oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ulaşılabilen 49 kulüp oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Toplanan verilerin istatistiksel paket program (SPSS 16.0) ile frekans ve yüzde dağılımları bulunmuş ve değerlendirilmiştir. Araştırmaya 49 dağcılık ve doğa sporları kulübü katılmıştır. Kulüplerin doğa sporları faaliyeti yapma kriterlerinde üye istekleri ve coğrafi şartlar ön plana çıkmıştır. Genelde 21-40 üye arası doğa yürüyüşü faaliyeti yapılmaktadır. Eğitimci olmayan kulüpler mevcuttur. En çok dağcılık ve kaya tırmanışı eğitimleri verilmektedir. Ege ve Marmara bölgesi diğer bölgelere göre daha aktif bölgelerdir. Genel olarak, kulüplerin çoğu dağcılık, kaya tırmanışı ve doğa yürüyüşü alanında faaliyet göstermektedir. Spor kulüplerinin yerel yönetimler ve federasyonlar tarafından desteklenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Spor kulübü, Doğa sporları, Spor

---

* Bu araştırma II. Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim ve Sosyal Bilimler Sempozyumunda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Yrd.Doç.Dr. Burak GÜRER, Gaziantep Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, e-mail: burakgurur27@gmail.com

² Dr. Fikret ALINCAK, Gaziantep Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, e-mail: alincakfikret@gmail.com

³ Yrd.Doç.Dr. Mehmet ÖÇALAN, Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, e-mail: mehmetocalan@yahoo.com

Türkiye'deki Dağcılık ve Doğa Sporları Kulüpleri ile Faaliyet

Alanlarının İncelenmesi

Abstract

Current study aims to identify activity areas of mountaineering and outdoor sports clubs in Turkey that organize activities regularly. Universe of the study was composed of mountaineering and outdoor sports clubs that were active between the dates of 11 March 2012 and 5 January 2013. This study and the sample included 49 active outdoor sports clubs that could be reached in the region. Data were collected via surveys. Obtained data were analyzed and interpreted with the help of statistical package program (SPSS 16.0). Frequencies and percentage distributions were provided. Criteria for the provision of outdoor sports activities in clubs include requests from members and geographical conditions of the area. It is observed that those clubs provide outdoor walks approximately for 21-40 members. There are clubs without trainers. Clubs provide mountaineering and rock climbing activities the most. Aegean and Marmara Regions are more active compared to other regions. In general, most of the clubs are active in areas such as mountaineering, rock climbing and outdoor walks. It is suggested that local administrations and federations support outdoor sports clubs.

Key Words: Sports clubs, Outdoor sports, Sports

Giriş

Günlük hayatın giderek zorlaşması artan stres, çevre kirliliği gibi etmenler kişileri farklı ve çekici etkinlik arayışı içine sürüklemiştir. Özellikle son yıllarda bu sebeplere bağlı olarak birçok birey zamanını doğadaki çeşitli etkinliklere yönlendirmeye başladığı düşünülmektedir. Sanayileşmenin, betonlaşmanın ve stresin arttığı dünyada, insanlar alternatif sporlar için zaman yaratmaya başlamış ve daha çok doğada zaman geçirme isteği içine girmişlerdir. Buna bağlı olarak ta; artan nüfus, rekabet ve stres ortamı şehirlerde faaliyet sürdüren spor kulüplerine olan ilgiyi de attırmaya başladığını düşündürmüştür.

Ekoturizm, macera turizmi, yaban hayatı turizmi gibi turizm türleri "doğa turizmi" (Erdoğan, 2013) ya da "doğa temelli turizm" türü olarak ele alınmaktadır. Günümüzde turistler doğadan yararlanmayı ön planda tutmakta ve sportif açıdan daha aktif olabilecekleri turizm türlerini tercih etmektedirler (Akt: Çakıcı ve diğ. 2014). Doğa turizmi, genel olarak doğal ortamlara yapılan seyahatleri ifade etmekte ve kırsal mekanlarda yapılan rekreasyonel ve macera türü spor faaliyetlerini de içermektedir (Akt. Kiper ve Arslan, 2007). Doğada zaman geçirmek için daha çok karada yapan sporları tercih edilmektedir. Görsel basın, sosyal medya v.s gördüğümüz gibi doğa yürüyüşleri, kaya tırmanışı, kampçılık, kaya tırmanışı gibi spor dallarına ilgi gören doğa sporları içinde yer almaktadır. Bu sporlar içinde kaya tırmanışı giderek popüler olmakta ve ilgi de giderek artmaktadır (Draper ve diğ. 2011). Diğer sporlardan farklı olarak, doğa sporlarında fiziksel performansın yanında mental bazı özelliklerde ön plana çıktığı görülmektedir. Doğa sporlarındaki performansı fiziksel, teknik ve zihinsel etmenler neredeyse aynı miktarda etkilemektedir. Fiziksel unsurlar arasında; performansı etkileyen birçok özellik olmasına rağmen en önemlileri kuvvet, kuvvette devamlılık, esneklik, koordinasyon, denge ve antropometrik özelliklerdir (Hörst, 2008). Bu açıdan bakıldığında doğa sporlarının ilgi çekici farklı bir özelliği de ortaya çıkmaktadır. Günümüzde giderek daha fazla kişi dağcılığın diğer disiplinlerinden çok spor tırmanışa aktif olarak katılmaktadır (Lourens, 2010). Doğa sporları arasında en yaygın olanlarından biri olan kaya tırmanışı özellikle

batı toplumunda daha fazla talep edilen bir spor olmakta ve her yaş grubundan insanlar için heyecan verici ve eğitici bir faaliyet olarak tercih edilmektedir (Llewellyn ve diğ. 2008). Bunun dışında tercih edilmesinin bir sebebi de güvenlik endişesi ortadan kaldırıldığı için çok daha güç seviyelerde tırmanmaya imkan sağlamasıdır (Lourens, 2010, s. 13).

Bunun yanında doğa sporları önemli bir açık alan rekreasyonudur. Yani doğada zaman geçirmek, bireylere göre farklılık gösterebilir ve fiziksel gelişim, yenilik arayışı, farklı deneyimler edinme, kendini görme, kendini geliştirme, yaratıcılık, sosyalleşme ihtiyacı, dinlenme ve rahatlatma ihtiyacı, yarışma güdüsünü giderme, sağlık ve benzeri gibi gerekçelerle rekreatif etkinliklere katılmaktadırlar (Demir, 2003; Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011). Bu faaliyetlere katılan bireyler kişisel anlamlar ifade eden bu deneyimlerden çeşitli faydalar sağlarlar. Etkinliklere katılım sosyalleşme sürecine yardımcı olur, bireylerin günlük yaşam rutinlerini yerine getirmelerini kolaylaştırır ve onların toplumdaki yerinin, değerinin artmasına katkı sağlar (Plummer, 2009; Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011).

Doğa sporlarına artan ilgi, yeni heyecan arayışları ve katılımı birlikte bireylerin doğa sporlarını tercih etme nedenleri ve doğa sporu yaparak elde ettikleri yararlar bilim adamlarının ilgisini bu yöne çekmiştir. Çünkü doğa sporları birçok alandan daha farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Mesela dağcılık sadece tırmanmaktan oluşmaz, mücadele, risk ve zorluk da içermektedir (Graydon ve Hanson, 2005). Dağcılık her şeyden de öte, dağın doğasını iyi bilmek demektir. Karşılaşılabilecek sorunlarla başa çıkabilecek beceriye de sahip olmayı gerektirir (Moynier, 2004). Doğa faaliyetleri, serbest zaman etkinlikleri anlamında bireyi doğa sporları yapmaya yönelten nedenler, bu etkinliklere katılımdan sağlanan olumlu ve etkili faydalardan ileri gelmektedir. Son yıllarda açık alan rekreasyonu ve doğa sporları yapan bireylerin bu sporları yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar sıklıkla sorgulanmaya başlamıştır. Doğa sporlarına katılım gerekçeleri olarak bireyin kişiliği ve bireyin içinde bulunduğu durumun sebep olduğu ileri sürülmektedir (Ercan ve Şar, 2004; Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011). Urcan (2015), doğa sporları faaliyetlerinden birisi olan macera tırmanışının genç bireylerde sorumluluk bilincinin ve risk kontrolünün gelişmesine yardımcı olduğuna değinmiştir. Bu özellikler doğa sporları kulüplerinin genç bireyler üzerindeki etkisini daha önemli hale getirmektedir. Türkiye’de doğa sporları her bölgede zengin ve farklı bir çeşitliliğe sahiptir. Doğa sporları dernek ve kulüpleri düzenli olarak aktiviteler düzenlemektedir. Her yaştan, her meslekten, her cinsiyetten bireylerin rahatlıkla, az maliyetle, gününbirlik yada kampli yakın mesafelerde gerçekleştirebileceği bir spordur. Her geçen gün doğa yürüyüşü rotalarının yenilerinin keşfedilmesi, dernek/kulüplerin eğitimler yapması, gerekli malzeme ve eğitimlerin ulaşılabilirliğinin artması, her yıl şenlikler düzenlenmesi gibi nedenlerle aktivitelere katılım olumlu yönde etkilenmektedir (Kaplan, Ardahan, 2013).

Bu kadar yoğun bir artış gösteren doğa sporlarının ihtiyacını karşılamak üzere birçok kulüp kurulmaktadır. Şu an Türkiye’de tescilli bulunan 957 dağcılık ve doğa sporu kulübü, 338 aktif dağcılık ve doğa sporları kulübü bulunmaktadır

Türkiye'deki Dağcılık ve Doğa Sporları Kulüpleri ile Faaliyet

Alanlarının İncelenmesi

(www.tdf.gov.tr, Erişim tarihi: 22.06.2015). Bu durumda doğa sporlarına ilginin oldukça arttığını söylemek mümkündür. Bölgesel coğrafi şartlar, kültür ve meteorolojik değişkenlerin de doğa sporlarına etkisinin olduğu düşünüldüğünde bölgelere göre kulüp sayılarında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Ormanlık ve dağlık alanlar nitelik ve nicelik açısından en fazla öneme sahip açık hava spor kaynaklarının basında gelmektedir. Bu nedenle her türlü doğa sporu etkinlik alanlarında sürdürülebilirlik yaklaşımında bu alanları öncelikle dikkate almak önemlidir. Çünkü bu alanların ekolojik dengenin sağlanmasında ve bozulmasında anahtar rolü, sürdürülebilirlik kavramıyla örtüşmektedir. Kullanımdan doğan atıklar ve kirlenme, doğanın kendini yenileme yeteneğini ortadan kaldırmaktadır. Çünkü çevre kirliliğinin oluşmasında temel neden; doğanın insan etkinlikleriyle ortaya çıkan atıkları kendiliğinden giderme yeteneğinin bozulmasıdır (Akt. Koçak ve Balcı, 2010). Bu etkiler de ele alındığında doğa sporları kulüplerinin önemi daha çok ön plana çıkmaktadır. Eğitilmiş, bilinçli, spor ahlakı ile yaşamış eğitmenlerin bulunduğu kulüplerin doğanın korunmasını faydalı olması beklenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de doğa sporları faaliyetleri yapan kulüplerin etkinlik alanlarını, eğitmen durumlarını, katılımcı sayılarını ve faaliyet yapma kriterlerini ortaya koymaktır. Kısaca, Türkiye'de düzenli olarak faaliyet yapan dağcılık ve doğa sporları kulüplerinin faaliyet alanlarının belirlenmesine yöneliktir. Spor kulüpleri konusunda kaynağın az olması araştırmanın önemini daha önemli hale getirmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada doğa sporları ile uğraşan bireylerin tercih edilmesinin temel sebebi, doğa sporları aktivitelerinin birçok kişi tarafından kolayca yapılabilmesi ve kulüplere ulaşmak için özel koşullar gerektirmemesidir. Ayrıca bu sporu uygulayan kulüplerin üyeleri ile olan etkileşimini ve kulüplerin faaliyet alanlarını belirlemeye yönelik betimsel bir çalışmadır. Araştırmaya Marmara bölgesinden 10, Ege bölgesinden 14, İç Anadolu bölgesinden 7, Akdeniz bölgesinden 5, Karadeniz bölgesinden 7, Doğu Anadolu bölgesinden 3 ve Güney Doğu Anadolu bölgesinden 3 olmak üzere toplamda 49 doğa sporları kulübü katılmıştır.

Evren ve örneklem

Araştırmamızın evrenini Türkiye'deki aktif olan dağcılık ve doğa sporları kulüpleri oluşturmaktadır. Türkiye'de aktif dağcılık ve doğa sporları kulübü sayısı 338 adettir (www.tdf.gov.tr). Veri toplamayı daha etkin hale getirmek için her bölgedeki kulüplerden rastgele örneklem yönetimi kullanılarak kulüplere ulaşılmaya çalışılmıştır. Soru formu kulüp yöneticilerine e-mail yolu ile gönderilmiştir. İstanbul, Ankara, İzmir, Gaziantep ve Antalya'da bulunan bazı kulüplere soru formu araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Veri toplama aracı

Araştırma verileri ortaya çıkarmak için araştırmacı tarafından 8 maddeden oluşan bir soru formu hazırlanmıştır. Bu formda doğa sporları

kulüplerinin bölgesi, üye ve eğitimci sayıları, yaptıkları doğa sporları branşları, eğitim verip vermedikleri, yaptıkları doğa sporlarını seçerken dikkat ettikleri kriterler gibi temel sorular yer almaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan soru formu uygulanmıştır. Veriler 11 Mart 2012 – 05 Ocak 2013 tarihleri arasında elden ve e-mail yolu ile ilgili kulüp yöneticilerine uygulanmıştır. Araştırma sırasında birçok doğa sporu kulübünün temsilcisi ve yöneticine ulaşılabilmiş yine birçok doğa sporları kulüplerinin faaliyet yapmadığı görülmüştür.

Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırmada toplanan veriler istatistiksel paket programı (SPSS 16.0) aracılığıyla analiz edilip sonuçlar yorumlanmıştır. Verilerle ilgili fikir edinilmesini sağlamak amacıyla aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde dağılımları içeren tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır.

Bulgular

Tablo 1: Bölgelere göre kulüplerin doğa sporları faaliyeti yapma kriterlerinin dağılımı

Bölge	Coğrafi şartlar	Üye istekleri ve coğrafi şartlar	Liderlerin uzmanlık alanı	Üye istekleri	Yönetsel kararlara göre	Üye istekleri ve eğitimci uzmanlığı	Toplam
Marmara	0	5 % 50	2 % 20	1 % 10	0	2 % 20	10 % 100
Ege	2 % 14.3	9 % 64.3	0	0	1 % 7.1	2 % 14.3	14 % 100
İç Anadolu	2 % 28.6	2 % 28.6	1 % 14.3	0	1 % 14.3	1 % 14.3	7 % 100
Akdeniz	2 % 40	2 % 40	1 % 20	0	0	0	5 % 100
Karadeniz	5 % 71.4	2 % 28.6	0	0	0	0	7 % 100
Doğu Anadolu	1 % 33.3	1 % 33.3	0	0	0	1 % 33.3	3 % 100
Güneydoğu Anadolu	0	1 % 33.3	2 % 66.7	0	0	0	3 % 100
TOPLAM	12 % 24.5	22 % 44.9	6 % 12.2	1 % 2	2 % 4.1	6 % 12.2	49 % 100

Tablo 2: Bölgelere göre dağılım ve doğa sporları kulüplerindeki üye sayısı dağılımı

Bölge	0-30 Üye	31-60 Üye	61-100 Üye	101-150 Üye	151-200 Üye	200 Üye ve üstü	Toplam
-------	----------	-----------	------------	-------------	-------------	-----------------	--------

Türkiye'deki Dağcılık ve Doğa Sporları Kulüpleri ile Faaliyet Alanlarının İncelenmesi

Marmara	1 % 10	4 % 40	2 % 20	2 % 20	0	1 % 10	10 % 100
Ege	0	0	3 % 21.4	5 % 35.7	2 % 14.3	4 % 28.6	14 % 100
İç Anadolu	1 % 14.3	1 % 14.3	3 % 42.9	0	0	2 % 28.6	7 % 100
Akdeniz	0	2 % 40	1 % 20	2 % 40	0	0	5 % 100
Karadeniz	3 % 42.9	3 % 42.9	0	1 % 14.3	0	0	7 % 100
Doğu Anadolu	3 % 100	0	0	0	0	0	3 % 100
Güneydoğu Anadolu	2 % 66.7	0	0	1 % 33.3	0	0	3 % 100
TOPLAM	10 % 20.4	10 % 20.4	9 % 18.4	11 % 22.4	2 % 4.1	7 % 14.3	49 % 100

Tablo 3: Bölgelere göre kulüp üyelerinin dağ faaliyetlerine katılım dağılımı

Bölge	1-3 Üye	4-7 Üye	8-11 Üye	12 üye ve üstü	Toplam
Marmara	1 % 10	4 % 40	2 % 20	3 % 30	10 % 100
Ege	7 % 50	5 % 35.7	2 % 14.3	0	14 % 100
İç Anadolu	0	1 % 14.3	1 % 14.3	5 % 71.4	7 % 100
Akdeniz	2 % 40	3 % 60	0	0	5 % 100
Karadeniz	2 % 28.6	2 % 28.6	0	3 % 42.9	7 % 100
Doğu Anadolu	1 % 33.3	1 % 33.3	1 % 33.3	0	3 % 100
Güneydoğu Anadolu	2 % 66.7	0	1 % 33.3	0	3 % 100
TOPLAM	15 % 30.6	16 % 32.7	7 % 14.3	11 % 22.4	49 % 100

Tablo 4: Bölgelere göre kulüp üyelerinin kaya tırmanışı faaliyetlerine katılım dağılımı

Bölge	1-2 Üye	3-4 Üye	5-6 Üye	7-10 Üye	11-20 Üye	21 Üye ve üstü	Yapmıyor	Toplam
Marmara	0	1 % 10	1 % 10	3 % 30	1 % 10	2 % 20	2 % 20	10 % 100
Ege	4 % 28.6	4 % 28.6	3 % 21.4	2 % 14.3	1 % 7.1	0	0	14 % 100
İç Anadolu	0	0	1 % 14.3	3 % 42.9	2 % 28.6	1 % 14.3	0	7 % 100
Akdeniz	1 % 20	2 % 40	0	2 % 40	0	0	0	5 % 100
Karadeniz	2 % 28.6	2 % 28.6	1 % 14.3	0	0	0	2 % 28.6	7 % 100
Doğu Anadolu	1 % 33.3	0	0	0	0	0	2 % 66.7	3 % 100
Güneydoğu Anadolu	1 % 33.3	1 % 33.3	1 % 33.3	0	0	0	0	3 % 100
TOPLAM	9 % 18.4	10 % 20.4	7 % 14.3	10 % 20.4	4 % 8.2	3 % 6.1	6 % 12.2	49 % 100

Tablo 5: Bölgelere göre eğitimci sayısı dağılımı

Bölge	1 Eğitimci	2 Eğitimci	3 Eğitimci	4 Eğitimci	5 Eğitimci ve üstü	Yok	Toplam
Marmara	0	1 % 10	0	3 % 30	3 % 30	3 % 30	10 % 100
Ege	1 % 7.1	3 % 21.4	1 % 7.1	1 % 7.1	7 % 50	1 % 7.1	14 % 100
İç Anadolu	0	2 % 28.6	1 % 14.3	2 % 28.6	2 % 28.6	0	7 % 100
Akdeniz	1 % 20	2 % 40	0	1 % 20	0	1 % 20	5 % 100
Karadeniz	1 % 14.3	2 % 28.6	1 % 14.3	1 % 14.3	0	2 % 28.6	7 % 100
Doğu Anadolu	1 % 33.3	1 % 33.3	1 % 33.3	0	0	0	3 % 100
Güneydoğu Anadolu	1 % 33.3	1 % 33.3	0	1 % 33.3	0	0	3 % 100
TOPLAM	5 % 10.2	12 % 24.5	4 % 8.2	9 % 18.4	12 % 24.5	7 % 14.3	49 % 100

Türkiye'deki Dağcılık ve Doğa Sporları Kulüpleri ile Faaliyet Alanlarının İncelenmesi

Tablo 6: Bölgelere göre kulüplerin eğitim verme türü dağılımı

Bölge	Dağcılık, Kaya Tırmanışı	Kaya tırmanışı, Yamaç paraşütü	Kampçılık	Dalış	Dağcılık, Yamaç paraşütü, Dalış	Yok	Toplam
Marmara	3 % 30	3 % 30	1 % 10	0	2 % 20	1 % 10	10 % 100
Ege	4 % 28.6	4 % 28.6	0	2 % 14.3	4 % 28.6	0	14 % 100
İç Anadolu	4 % 57.1	2 % 28.6	0	0	0	1 % 14.3	7 % 100
Akdeniz	0	2 % 40	1 % 20	1 % 20	0	1 % 20	5 % 100
Karadeniz	4 % 57.1	2 % 28.6	0	0	0	1 % 14.3	7 % 100
Doğu Anadolu	1 % 33.3	0	0	0	0	2 % 66.7	3 % 100
Güneydoğu Anadolu	2 % 66.7	0	0	0	0	1 % 33.3	3 % 100
TOPLAM	18 % 36.7	13 % 26.5	2 % 4.1	3 % 6.1	6 % 12.2	7 % 14.3	49 % 100

Tablo 7: Bölgelere göre kulüp üyelerinin doğa yürüyüşüne katılım dağılımı

Bölge	0-10 Üye	11-20 Üye	21-40 Üye	41-60 Üye	61 Üye ve üzeri	Yok	Toplam
Marmara	1 % 10	2 % 20	5 % 50	0	2 % 20	0	10 % 100
Ege	0	2 % 14.3	1 % 7.1	1 % 7.1	8 % 57.1	2 % 14.3	14 % 100
İç Anadolu	0	3 % 42.9	2 % 28.6	1 % 14.3	0	1 % 14.3	7 % 100
Akdeniz	0	0	2 % 40	2 % 40	0	1 % 20	5 % 100
Karadeniz	4 % 57.1	1 % 14.3	2 % 28.6	0	0	0	7 % 100
Doğu Anadolu	1 % 33.3	1 % 33.3	1 % 33.3	0	0	0	3 % 100
Güneydoğu Anadolu	1 % 33.3	0	0	1 % 33.3	0	1 % 33.3	3 % 100
TOPLAM	7 % 14.3	9 % 18.4	13 % 26.5	5 % 10.2	10 % 20.4	5 % 10.2	49 % 100

Tablo 8: Bölgelere göre doğa sporları kulüplerinin faaliyet alanları dağılımı

Bölge	Dağcılık, Kaya Tırmanışı, Doğa virivireti	Dağcılık, Yamaç paraşütü	Doğa Yürüyüşü	Su Sporları (Dalış, Kano, Yelken)	Birçok Doğa Sporu	Dağ bisikleti	Diğer	Toplam
Marmara	4 % 40	0	1 % 10	1 % 10	4 % 40	0	0	10 % 100
Ege	1 % 7.1	2 % 14.3	0	3 % 21.4	5 % 35.7	1 % 7.1	2 % 14.3	14 % 100
İç Anadolu	1 % 14.3	3 % 42.9	2 % 28.6	0	0	1 % 14.3	0	7 % 100
Akdeniz	0	1 % 20	1 % 20	1 % 20	1 % 20	0	1 % 20	5 % 100
Karadeniz	5 % 71.4	0	1 % 14.3	0	0	1 % 14.3	0	7 % 100
Doğu Anadolu	1 % 33.3	0	1 % 33.3	1 % 33.3	0	0	0	3 % 100
Güneydo ğu Anadolu	2 % 66.7	0	0	1 % 33.3	0	0	0	3 % 100
TOPLAM	15 % 30.6	6 % 12.2	4 % 8.2	7 % 14.3	10 % 20.4	3 % 6.1	4 % 8.2	49 % 100

Tartışma

Türkiye'deki Dağcılık ve Doğa Sporları kulüplerinin ve bu kulüplerin faaliyet alanlarının araştırıldığı bu çalışmada eğitmen sayıları, üye sayıları, spor branşları, faaliyet yapma kriterleri ve faaliyet düzenleme sıklığı gibi etkenler incelenmiştir. Araştırmada aktif olan kulüplere ulaşılmaya çalışılmıştır. Toplamda 49 aktif kulübe ulaşılmıştır.

Ülkelerin dağcılık turizmini geliştirme çabaları, son yıllarda tüm dünyada dağcılık turizmine olan ilginin artması ve her geçen gün dağcılıkla ilgilenen ve bu aktivitelere katılan kişilerin artış göstermesi nedeniyedir (Koçak ve Balcı, 2010). Dağcılık ve doğa sporları spor kulübü eğitmenleri ve yöneticileri faaliyet alanlarında genel olarak iki duruma göre hareket etmektedir. Araştırmada, dağcılık ve doğa sporları kulüpleri faaliyetlerinin çoğunu (Tablo 1) üye istekleri ve coğrafi şartların durumuna göre yapmaktadır (22 Kulüp) (% 44,9). Üye istekleri ve coğrafi şartların durumuna en çok faaliyet yapan bölgelerin başında Ege bölgesindeki kulüpler gelmektedir (% 64,3). Doğa sporlarında coğrafi şartlar önemli bir etken oluşturmaktadır. Elmas ve diğ. (2013) araştırmasında, Erzurum ili ve çevresindeki etkinlikleri incelemiş ve doğa sporlarına uygun olan faaliyetleri ortaya koymuştur. Çalışma neticesinde 7 adet temel, 6 adet destekleyici turistik ürün çeşidi tespit etmiştir. Coğrafi şartlar ve imkanların önemli olduğunu bu çalışma da desteklemektedir. Özellikle dağcılık ve kaya tırmanışı gibi daha spesifik branşlarda bir çok kulübün sıkıntı çektiği bilinmektedir. Dağcılık turizmine katılmak için çıkılacak dağa karar verirken, katılımcıların öncelikle ilgili dağın heyecan vericiliğine önem verdikleri anlaşılmaktadır (Çakıcı ve diğ. 2014). Bu

Türkiye'deki Dağcılık ve Doğa Sporları Kulüpleri ile Faaliyet

Alanlarının İncelenmesi

durum coğrafi şartların sunduğu alternatiflerle ilgili olabilir. Örneğin Konya'da yüksek bir dağa gitmek fikri çok çekici gelmez iken Niğde bölgesinde bu durum çok daha cazip olabilir. Niğde bölgesindeki bir kulüp dağ tırmanışı için coğrafi açıdan çok avantajlı bir konuma sahiptir. Buckley (2006), araştırmasında, önemli bir husus olarak biyolojik çekicilik konusuna değinmiştir. Kişiler, tırmanılacak dağın flora, fauna zenginliği, zarar görmemiş bir doğal yapıya sahip olmasını dikkate almaktadır. Bentley (2007), macera sporları için gelen turistlerin özellikle bozulmamış, sıradışı bölgeleri keşfetmeyi istediğine değinmiştir. Kaplan ve Ardahan (2013, s. 101), araştırmasında doğa sporlarına katılan bireylerin bu spora katılmasına etki eden unsurlar arasında "ilgi alanım olması" ve "yalnızlık hissi" maddelerine değinmiştir. Görüldüğü üzere benzer çalışmalarda destekleyici sonuçlara ulaşılmıştır.

Dağcılık ve doğa sporları hem malzeme hem de zaman bakımından özel ilgi isteyen bir spor dalıdır. Bir dağ tırmanışına gitmek için önceden başlayan bir süreç vardır. Araştırmamızda kulüplerin üye sayıları da incelenmiştir (Tablo 2). En çok 101 ile 150 üyesi (% 22,4) olan spor kulüpleri öne çıkmıştır. Bundan sonra 0-30 (% 20,4) ve 31-60 (% 20,4) üyesi olan kulüpler önce çıkmaktadır (% 40,8). Sonuçlardan anlaşılacağı üzere üye sayılarında çok ciddi sayılar öne çıkmamaktadır. Ege bölgesinde 200 üyesinde üzerinde 4 kulüp, Marmara bölgesinde ise sadece 1 kulüp 200 üyenin üzerinde sporcuya sahiptir. Bu şehirlerin nüfusları ve büyüklükleri düşünüldüğünde bu rakamların tatmin edici düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Dağcılık federasyonuna bağlı lisanslı sporcu sayısı 34. 500 kişidir ve 79 ilde dağcılık ve doğa sporları aktif olarak yapılmaktadır (www.tdf.gov.tr). Resmi rakamlara bakıldığında araştırma sonuçlarımızla farklılık gösteren bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu sonuca göre aktif olan lisanslı sporcuların çoğunun ferdi olarak bu sporla uğraştığı düşünülmektedir. Farklı bir yaklaşım olarak ta, lisansı olan sporcular çok uzun süre bu sporu yapmamakta ve sadece bir spor dalına ait belge almak adına lisans çıkardıkları ve dağcılık ve doğa sporlarıyla aktif olarak uğraşmadıkları düşünülebilir. Buna bağlı olarak Tablo 3 incelendiğinde dağ faaliyetleri organize eden kulüplerin en fazla 4-7 (% 32,7) üye sporcu ile faaliyet yaptıkları görülmektedir. 12 üye ve üstünde toplamda 11 kulüp (% 22,4) faaliyet yapmaktadır. Bu durum dağa giden sporcu sayısının az olduğu yönünde yorumlanmaktadır. Ekici ve diğ. (2011, s. 114), dağcılığa yönelim nedenlerini araştırdıkları çalışmalarında dağcılığın eğlence ve heyecan vericiliğinin kişilerin bu faaliyetlere katılımında en başta gelen neden olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Bu konuda tercih edilme ve faaliyet alanlarının seçimi için farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Ama unutulmamalıdır ki dağcılık ve doğa sporları riskli ve tehlikeli sportlardır. Bu eğlence ve heyecan arzusu kulüp yöneticilerinin hatalı kararlar almasına sebep verebilir.

Araştırma sonuçlarımıza göre (Tablo 4) son yıllarda popüler bir branş olan kaya tırmanışını yapan kulüp sayısı 43 dür (% 87,8). Son zamanlarda en ilgi çekici doğa sporlarından biri kaya tırmanışıdır (Giles ve diğ. 2006). Buna bağlı olarak dağcılık ve kaya tırmanışının bir antrenman yöntemi olması onu rekreatif bir aktivite olarak tercih edilen bir spor haline getirmiştir (Romero ve diğ. 2009; Aras). Araştırmada kaya tırmanışına en çok katılan üye sayıları 3-4 üye (%

20,4) ve 7-10 üye (% 20,4) arasındadır. Kaya tırmanışı çok fazla malzeme ve kişiye ihtiyaç duyulmadan yapılan bir spor olarak bilinmektedir. 2 kişi bir kaya tırmanışı için yeterlidir. Bu sebeple belki de birçok sporcu bir kulübe üye olmadan bu sporu yapmaktadır. Kaya tırmanışı kişisel inisiyatifin alınabilmesi için güçlü bir deneyim olduğu araştırmalarda ortaya konmuştur (Hansen ve Parker, 2009, s. 23). Ege (14 kulüp) ve Marmara (10 kulüp) bölgeleri en çok kaya tırmanışı yapan bölgeler olarak dikkat çekmektedir. Kaya tırmanışı faaliyetlerini 6 kulüp (% 12,2) yapmamaktadır. Bu durum coğrafi şartlar ve eğitmen durumu ile bağlantılı olabilir.

Kulüplerin eğitmen sayıları incelendiğinde (Tablo 5), kulüplerin 2 eğitmen (% 24,5) ya da 5 eğitmene (% 24,5) sahip oldukları görülmektedir. 7 kulübün (% 14,3) eğitmene sahip olmadıkları görülmektedir. Eğitmeni olmayan kulüplerin daha çok rahat ve riskin az olduğu faaliyetleri tercih ettiği düşünülmektedir. Çünkü dağcılık ve doğa sporları riskin fazla olduğu sporlar olarak tanımlanmaktadır. Graydon ve Hanson (2005), dağcılığın bu özelliğini anlatırken dağcılığın herkes için uygun olmadığını vurgulayarak, dağların büyümesine kapılanların dağları etkileyici, cezbedici bazen hayal kırıklığına uğratici ve hatta ölümcül bulabileceklerini vurgulamıştır. Ülker (1992)'e göre dağcılık sporu, uzaklığı, fiziksel zorluğu, belli bir ekonomik güç ve teknik bilgi gerektirmesi, doğada yaşam koşullarına adaptasyon güçlükleri gibi nedenlerle nispeten kısıtlı sayıda kişiyi kendine çekebilmektedir. Bu yüzden tırmanışlar; Dağcılık Federasyonu'nun düzenlediği kamplar, dağcılık kulüplerinin faaliyetleri ve münferit teşebbüsler ile sınırlı kalmıştır. Ama artık birçok kulüp ve dernek eğitmen yetiştirmekte ve çevresindeki imkanları kullanarak doğaya çıkan insan sayısına katkıda bulunmaktadır. Eğitmen sayısına katkıda bulunmak için kulüplerin üzerine düşen görevler hayli fazladır. Üye sayısının artması eğitmen olmaya istekli bireyleri tetikleyecektir.

Bölgelere göre eğitim verme türlerine (Tablo 6) bakıldığında % 36.7 ile dağcılık ve kaya tırmanışı en fazla eğitim verilen faaliyet olarak dikkat çekmektedir. Bunu daha sonra kaya tırmanışı ve yamaç paraşütü izlemektedir (% 26,5). Kulüplerin % 14,3 ü eğitim vermemektedir. Yine Ege ve Marmara bölgesi eğitim verme bakımından göze çarpmaktadır. Buradan sporcuların daha çok dağcılık ve kaya tırmanışı öğrenmek istemeleri anlamı çıkarılabilir. Araştırmalarda farklı sonuçlar göze çarpmaktadır. İngiliz Dağcılık Konseyinin verilerine göre, yıllar itibariyle dikkat çeken bir bulgu olarak, kulüp üyeliği azalırken bireysel dağcılar artış göstermektedir (Akt: Çakıcı ve diğ. 2014, s. 78). Buna göre dağcılık eğitimi alan bireylerin daha sonra bireysel olarak faaliyet yaptıkları söylenebilir. Ekici ve diğ. (2011) araştırmasında, eğitmenlerin bir kısmının dağcılık sporuna yönelmede eğlence ve heyecan verici olması fikrine katılmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu durum eğitmenlerin, eğitimi önemseydiği şeklinde yorumlanabilir. Bu açıdan bakıldığında dağcılık ve doğa sporları için eğitim önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Doğa sporları içinde en basit ve risk az olan branşın doğa yürüyüşü olduğu bilinmektedir. Doğa yürüyüşü, gününbirlik yürüyüşten daha zor parkurlardan oluşan, gününbirlik veya kamplı/konaklamalı yapılan daha fazla günü kapsayabilen, katılımcıların tüm malzemelerini kendilerinin veya taşıyıcılar,

araçlar, hayvanlar tarafından taşındığı etkinliktir (Kalkan 2012; Ardahan ve Mert, 2013). Araştırmamızda (Tablo 7) genel olarak kulüplerin % 26,5 ü 21-40 üye ile doğa yürüyüşü faaliyeti gerçekleştirmektedir. Bu dağılım içinde Ege ve Karadeniz bölgeleri % 57,1 oranla en çok doğa yürüyüşü yapan bölgeler olarak ön plana çıkmaktadır. Ege bölgesinde 8 doğa sporları kulübü 61 ve üzeri üye ile doğa yürüyüşü faaliyeti gerçekleştirmektedir. Bu açıdan bakıldığında Ege bölgesi en çok doğa yürüyüşü yapılan bölge konumuna gelmektedir. Ekici ve diğ. (2011) araştırmasında, dağcılığın bir üniversiteli aktivitesi olduğu ve büyükşehirde yetişen kişilerin bu spora yöneldikleri ve arkadaş gruplarından etkilendikleri sonucuna ulaşmıştır. Ege ve Marmara bölgesinin araştırmamızda ön plana çıkması ve bu bölgelerde Türkiye'nin iki büyük önemli şehrini olması bu sonucu desteklemektedir.

Genel olarak bakıldığında (Tablo 8) doğa sporları kulüplerinin % 30,6 sı (15 kulüp) dağcılık, kaya tırmanışı ve doğa yürüyüşü alanında faaliyet göstermektedir. Bunu % 20,4 ile birden çok doğa sporu faaliyeti alanında faaliyet gösteren kulüpler izlemektedir (10 kulüp). Suda yapılan doğa sporları ile 7 kulüp (% 14,3) faaliyet göstermektedir. Dikkat çekici bir bulguda denize kıyısı olmasına rağmen Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde birer kulübün suda yapılan doğa sporları alanında faaliyet göstermesidir. Doğa sporları sağlıklı bir yaşam için ele geçmez fırsatlar yaratmaktadır. Bulgu, Demirhan ve Akcan (2010), 46 dağcının katılımıyla yaptıkları nitel araştırmada dağcılığın günümüzde bir yaşam tarzı olduğunu belirtmişlerdir. Buda göstermektedir ki bu sporu icra eden bireyler dağcılık ve doğa sporlarının tutkuyla yapmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Gönüllülük esasına dayalı olarak çalışan kulüpler, maddi kazançlardan çok spora katkı sunan ve sporun tanıtımına katkı veren örgütlerdir. Yakut ve Met (2012), araştırmasında kulüp üyelerinin, stratejik hedefler doğrultusundaki amaç ve politikaların uygulayıcılarından öte üreticileri haline getirilmesine ve üyelerin sorumluluk almaları sağlanmasına değinmiştir. Bu sonuçlar doğa sporlarının önemini ortaya koymakta ve sonuçlarımızı desteklemektedir. Görüldüğü üzere spor kulüplerinden beklentiler oldukça fazladır. Dolayısıyla maddi kazanç ya da çıkarlar olmaksızın bir derneğin, faaliyetlerini sürdürmesi ve stratejik hedefleri doğrultusunda ilerlemesini sağlamak oldukça güçtür. Araştırmamızda doğa sporlarına olan katılımın 2015 yılı verilerine göre tatminkar düzeyde olmadığı görülmüştür. Doğaya çıkan birey sayısının artırılması, sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi, yerel yönetimlerin sağlıklı yaşam için bölgelerindeki doğa sporları kulüplerini desteklemesi ve ilgili federasyonların doğa sporlarını yaygınlaştırmaları için yeni stratejiler geliştirmesi gerektiği düşünülmektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafyadaki olayların özellikle Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki doğa sporlarını etkilediği tahmin edilmektedir. Doğa sporları kulüplerinin sayısının artmasından çok kulüplerin üye sayılarının artırılması için çaba gösterilmelidir. Gerçek anlamda doğa sporları kulüplerinin desteklenmesi ve teşvik edici çabaların gösterilmesi bu spora olan katılımı arttıracaktır. Bu durum sağlıklı bireylerden oluşan bir toplumun oluşması açısından dağcılık ve doğa sporları kulüplerinin önemini ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

- Ardahan F., Mert M. (2013). Bireyleri doğa yürüyüşü yapmaya motive eden faktörler ölçeği ve bu faaliyetlere katılarak elde edilen faydalar ölçeğinin Türk popülasyonu için geçerlilik güvenirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 338-355.
- Ardahan F., Yerlisu Lapa T. (2011). Açık alan rekreasyonu: Bisiklet kullanıcıları ve yürüyüşçülerin doğa sporu yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt:8 Sayı:1. s. 1327-1341
- Buckley R. (2006). *Adventure Tourism*, Oxford: CAB International.
- Bentley T., Page, S. ve Macky, K.A. (2007), "Adventure Tourism and Adventure Sports Injury: The New Zealand Experience", *Applied Ergonomics*, 38(6):791-796.
- Bulgu N., Demirhan G. ve Akcan, F. (2010). Yaşam Tarzı Sporlarında Alt Kültürel Kimliğin İnşası: Türkiye'de Dağcılık Örneği, TÜBİTAK Proje No: 108K598,1-45.
- Çakıcı A.C., Yavuz G., Çiçek M. (2014). Dağcılık Turizmine Katılımda Dikkate Alınan Hususlar Üzerine Bir Araştırma. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt-Sayı: 7(3) ss: 75-94
- Demir C., (2003). Demografik özellikler ile sağlanan imkanların sportif faaliyet tercihleri üzerine etkileri: üniversite gençliğine yönelik bir uygulama. 1. Gençlik, Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu. Türk Hava Kurumu Basım Evi İşletmeciliği. Ankara, 1-24.
- Draper N., Jones G. A. Fryer S. Hodgson C., Blackwell G. (2008). Effect of an on-sight lead on the physiological and psychological responses to rock climbing. *Journal of Sports Science and Medicine*, 7(4), p. 492-498.
- Elmas B., Akkuş Ç., Cengiz G. (2013). Erzurum İli Temel ve Destekleyici Turistik Ürün Çeşitlerinin Değerlendirilmesi. Lefke Avrupa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: IV, Sayı: I, s. 84-109
- Ekici S., Çolakoğlu T., Bayrakdar, A. (2011), "Dağcılık Sporuyla Uğraşan Bireylerin Bu Spora Yönelme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma", Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(2); 110-119.
- Ercan A. A. ve Şar, S. (2004). Edremit Körfez Bölgesindeki Eczane Eczacılarının Stres Kaynakları. *Ankara Ecz. Fak.Dergisi*, 33(4): 217-242.
- Erdoğan N. (2013). Sürdürülebilir Turizm, Ekoturizm, Doğa Turizmi Farklılıkları Nelerdir ya da Farklı mı? http://files.nazmiye-erdogan.webnode.com.tr/200000176-a3471a4420/Nazmiererdogan_makale.docx, (Erişim Tarihi: 23.06.2015).
- Giles L. V., Rhodes E. C., Taunton J. E. (2006). The Physiology of Rock Climbing. *Sports Medicine*. 36 (6): 529-545.
- Graydon D. ve Hanson K. (2005). Dağcılık Zirvelerin Özgürlüğü. Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
- Hansen K., Parker M. (2009). Rock Climbing. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 80:2, p. 17-55.
- Hörst E.J. (2008). *Training for climbing*. Falcon Publishing and Choclestone Pres.
- Kalkan A. (2012). Açık Alan Rekreasyonu, Doğa Sporları Yapan Bireylerin Bu Sporları Yapma Nedenleri: Antalya Örneği", Akdeniz Üniversitesi Sosyal

*Türkiye'deki Dağcılık ve Doğa Sporları Kulüpleri ile Faaliyet**Alanlarının İncelenmesi*

Bilimler Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

- Kaplan A., Ardahan F. (2013). Doğa Sporları Yapan Bireylerin Profilleri, Doğa Sporu Yapma Nedenleri ve Elde Ettikleri Faydalar: Antalya Örneği. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:5, Sayı:8, s. 93-114
- Kiper T., Arslan M. (2007). Anadolu'da Doğa Turizmi Kapsamında Doğa Yürüyüşü Güzergahlarının Belirlemede Örnek Bir Çalışma. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 4(2), 165-174.
- Koçak F., Balcı V. (2010). Doğada Yapılan Sportif Etkinliklerde Çevresel Sürdürülebilirlik. Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi 2(2), 213-222
- Llewellyn D. J., Sanchez X., Asghar A., Jones G. (2008). Self-Efficacy, Risk Taking and Performance in Rock Climbing. Personality and Individual Differences. 45 (1): 75-81.
- Lourens T. (2010). Her yönüyle dağcılık ve tırmanış kitabı (çev: P. F. Özülkü). 1. Basım. İstanbul: Alfa basım Yayım ve Dağıtım.
- Plummer R. (2009). Outdoor Recreation. First Edition Published by Routledge, New York.
- Romero V. S., Ruiz J. R., Ortega F. B. F., Artero E. G., Rodriguez G. V., Moreno L. A., Castillo M. J., Gutierrez A. (2009). Body Fat Measurement in Elite Sport Climbers: Comparison of Skinfold Thickness Equations with Dual Energy X-ray Absorptiometry. Journal of Sport Sciences. 27 (5): 469-477.
- TDF (Türkiye Dağcılık Federasyonu) (2015). Aktif ve tescilli dağcılık kulüpleri. www.tdf.gov.tr, Erişim tarihi: 22.06.2015).
- Moynier J. (2004). Herkes İçin: Dağcılık. Bilge Sanat Yapım Yay. Tant. Kağ. Tur. San. Tic. Ltd. Şti.
- Urcan N. (2015). Geleneksel tırmanış. TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ajans Ankara Reklam tasarım Matbaa ve Tan. Hiz. İzmir. s. 116
- Ülker İ. (1992). Dağ Turizmi. Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Yakut H., Met, A. (2012). Sivil Toplum Kuruluşlarında Üye Beklentileri ile Genel Merkez Hedefleri Arasındaki Uyum Derecesinin Araştırılması: Zirve Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü Örneği. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 25, s. 241-250.